

реконструкцију због неконзистентности између њихове тежине и предвиђених казни. Од сексуалних деликата аутор анализира неморални напад (*indecent assault*), анални сношај (*buggery*), силовање (*rape*). Наводећи разлике међу њима, које се посебно огледају у кажњивости (наиме, за силовање се може изрећи казна доживотног затвора, а за неморални напад максимум од 2 године), аутор такође сматра да постоје неусаглашености.

Аутор, даље, излаже убиства која обухватају оно што бисмо ми назвали умишљајним убиством (*murder*) и нехатним убиством (*manslaughter*). Они имају исти *actus reus*, радњу која се састоји у недозвољеном убијању жртве. Оно што их разликује је ниво кривице па је *mens rea* за *murder* "злонамеран предумишљај", а за *manslaughter* сваки други нижи степен кривице. За *murder* се изриче само једна врста казне, а то је од 1965. године доживотни затвор, али пошто се у пракси разликују разне врсте намерних убистава, судије могу, доносећи такву одлуку, да препоруче минимални период обавезог трајања затвора после којег осуђени може да буде и пуштен. *Manslaughter* се дели на добровољно и недобровољно убиство, па и казна варира у зависности од тога.

Следећи одељак посвећен је имовинским кривичним делима који ма се штити приватна имовина. Политичке и економске структуре енглеског друштва у великој се мери заснивају на концепту приватне својине. Стога се власништво и поседовање охрабрују, штите и сматрају, како наводи аутор, готово као "продужење личности". Излажу се бића кривичних дела крађе, провале, разбојништва и продаје украдене робе. Ауторова критика усмерена је на, по њему, суштински недостатак целовите концесије имовинских кривичних дела, а то је чињеница да је вредност угрожене или отуђене имовине безначајна са законске тачке гледишта, па је исто дело крађа конзерве пасуља и крађа 10 милиона фунти.

Трећи део посвећен је улози права у друштву уопште, с посебним освртом на функцију кривичног права. Како свака правна област има за задатак постигање контроле у друштву, специфична кривичноправна област била би, по аутору, идентификовање понашања која се могу окарактерисати као кривична дела, уз покушај да се њихово догађање редукује, одређивање које друштвене вредности треба да буду од њих заштићене и ко и колико треба да буде кажњен. Аутор се, на крају, критички осврће на чињеницу да кривично право заправо заступа интересе најмоћнијих друштвених слојева, као израз снаге друштвене елите која има за циљ очување садашње друштвене, економске и класне структуре.

др Зорица Мршевић

ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕВИЈА ЗА КРИМИНОЛОГИЈУ И КРИВИЧНО ПРАВО, 1990, бр. 3

Часопис који издају Савез удружења за кривично право и криминологију Југославије и Институт за криминолошка и социолошка истраживања, доноси на преко 200 страна у свом трећем броју, за 1990. годину, углавном прилоге са XXVIII редовног годишњег саветовања Савеза удружења за кривично право и криминологију, одржаног у Дубровнику од 18. до 20. октобра 1990. Излагања су распоређена у три

тематска подручја, а на крају су објављени писмено достављени прилози и кратак преглед усмених излагања, резимеи реферата и кореферата на енглеском, руском и француском језику и уобичајена рубрика *Оцене и прикази*, која садржи белешке са саветовања у Врњачкој Бањи и на Бледу.

Прво тематско подручје посвећено је актуелним питањима југословенског материјалног кривичног законодавства. Док се професор Бора Чејовић не опредељује ни за задржавање, ни за укидање смртне казне, за коју је очигледно да је (нужно) зло, дотле се професор Љубиша Лазаревић залаже за укидање забране јавног иступања као мере безбедности или бар за њено законско ограничавање на случајеве када се јавно иступање може злоупотребити за извршење кривичног дела, као и за разликовање забране свих или појединих облика јавног иступања, што је посебно важно код јавног иступања у штампи. Пажњу професора Миланке Вешовић привлаче нова кривична дела везана за остваривање слобода и права грађана, употребу компјутера и заштиту човека средине. Задржавајући се на заштити права на глас, слободу изражавања мишљења и јавних манифестација, она поздравља брисање кривичног дела ширења лажних вести као "преживјелог вербалног деликта". По свему судећи, она је (ако је у питању иста личност) заборавила своју ранију критику југословенског законодавства што, у погледу инкриминације расне дискриминације, није у потпуности у складу с међународним обавезама Југославије (1).

Друго тематско подручје односи се на актуелна питања југословенског кривичног процесног законодавства. Прво место заузима расправа професора Николе Матовског о процесноправном положају субјеката у југословенском кривичном процесном законодавству. Највећа пажња посвећена је праву на одбрану и заштити основних људских права. У том склопу Матовски поздравља предлог да се одлука о смртној казни доноси само једногласно, утолико пре што већину у судским већима чине судије поротници. Он се залаже за још веће промене југословенског законодавства, како би се што више ускладило с међународним обавезама, како онима које проистичу из Међународног пакта о грађанским и политичким правима, тако и обавезама из Конвенције о заштити људских права и основних слобода (коју Југославија намерава да прихвати одмах по пријему у Европски савет) и других међународних аката. Наводи, при том, примера ради, низ одредаба Закона о кривичном поступку и Закона о војним судовима, које би требало изменити. У истом духу су радови професора Живојина Алексића и доцента Зорана Миловановића о примени савремених научних достигнућа у обезбеђивању доказа с гледишта доказаних забрана (2) и професора Станка Бејатовића о притвору у југословенском кривичном процесном праву и предстојећим изменама Закона о кривичном поступку.

---

(1) Упор. М. Дејановић, *Неки видови забране расне дискриминације у југословенском кривичном праву*, "Југословенска ревија за међународно право", 1971, бр. 3, стр. 419-423.

(2) Упор. З. Миловановић, *Савремена средства у откривању кривичних дела о обезбеђивању доказа и права човека*, "Права човека и савремена кретања у криминалној политици", Институт за криминолошка и социолошка истраживања, II изд., Београд 1989, стр. 163-182; *Права човека - савремена средства у откривању кривичних дела и обезбеђивању доказа*, "Безбедност и друштвена самозаштита", 1989, бр. 7-8, стр. 62-74.

У трећем тематском подручју само се по наслову разматрају актуелна питања југословенског привредно-преступног законодавства. Реферат Владе Балажића о привредним преступима у условима нових друштвено-економских односа, наткриљују два кореферата који се односе на заштиту основних људских права. Др Весна Николић-Ристановић наставља своја размишљања о праву на сигурност као једном од најосновнијих људских права (3). Очигледно је да није у питању кореферат специјално припремљен за саветовање (то већ наслов показује), већ скуп извода из неког већег рада, у којима се мешају право на сигурност и заштита жртве већег кривичног дела. Једино се закључна разматрања односе на измене Закона о кривичном поступку. Читалац се може питати зашто овај кореферат није сврстан у друго тематско подручје. Више од свега би могао пожелети младим истраживачима да не прихватају рђаве манире неких старијих стручњака који допуштају себи да научним скуповима (дакле и својим колегама) подносе делове радова писаних за сасвим друге намене. Млади истраживачи имају довољно стваралачке снаге и радозналости да им није потребно пабирчење и преписивање ранијих радова. А свако стварање некаквог резимеа нужно води прекидању мисли и тананих анализа у радовима у којима чине логичну целину.

Исто би се могло рећи за разматрања др Зорице Мршевић о међународном уређивању независности судија, у којима се више постављају занимљива питања покренута на међународним састанцима, него што се дају одговори на њих. Претпостављамо да се ти одговори налазе у неком нама непознатом обимнијем раду, у којем свако питање мора да буде потпуније разрађено. А таквих питања има много, почев од система поделе власти, на којем почива независност судова, до најситнијих случајева који се тичу ситуација у којима се може поставити питање независности судија. О томе је писано и у нашој правној књижевности (4), Зорица Мршевић проицљиво уочава шта све може да утиче на независност судија и судова и указује на решења која предлажу међународни документи које наводи. На жалост, реч је о документима усвојеним на невладиним скуповима, а не узимају се у обзир правила којима је уређен положај судија међународних судова. Још мање се полази од основних међународноправних докумената о заштити људских права и слобода, у којима се независност судства спомиње као инструментална вредност, као гарант стварне заштите права. Они се, додуше, овлаш спомињу али не сви (5) и не увек с тачним службеним називом (6). Уопште, стиче се утисак да наши истраживачи толико утону у страни начин изражавања, да нису у стању да се јасно изражавају на свом матерњем језику. Отуда и незграпне конструкције као што су "администрирање права између грађана и између грађана и државе", или

(3) В. Николић-Ристановић, *Жртва кривичног дела и људска права*, "Права човека и савремена кретања у криминалној политици", стр. 203-211.

(4) Нпр., Д. Ј. Данић, *Један случај повреде судијске независности*, "Архив за правне и друштвене науке", 1923, к. II, књ. VII, бр. 1, стр. 45-51.

(5) Нпр., није поменута Конвенција о заштити људских права и основних слобода (1950).

(6) Нпр., спомиње се *Међународна конвенција* (подвукао М. М.) о грађанским и политичким правима. Иначе, много је више нетачности у резимеима на свим језицима, што знатно умањује очигледан квалитет часописа.

"дужност резерве". Сложенице из страних језика не могу се буквално преводити ни на сродне, а камоли на прилично удаљене језике. Понекад није потребан велики интелектуални напор да се, на пример, уместо "одустајање судија од појединих случајева" употреби наш израз "самоизузеће" ако се већ не налази неки бољи. Добро је што млађе генерације боље познају стране језике од старијих и што се оспособљавају да мисле на страном језику, а не да свој језик претварају у страни, тј. преводе своје мисли, али исто тако не смеју да забораве свој добар језик који такође треба неговати, поготово када се изражавају нека општеусвојена схватања која немају језичке или националне границе.

То је управо случај са схватањем о неопходности независности правосуђа. То је показала и расправа на саветовању у Дубровнику. Треба похвалити уредништво часописа што је омогућило читаоцима да сазнају да је не само оштро критикована пракса учесталог кршења независности судија у појединим деловима наше земље, већ су учесници скупа заузели став којим изражавају своје неслагање с појавама угрожавања независности правосудних органа. Најновијим изменама прописа и смењивањем судија и тужилаца по ванредном поступку, угрожена су основна начела независности судова. Подмлађено уредништво заслужује похвале, не само за техничко осавремењивање изгледа часописа, већ и за његово садржинско обогаћивање. Пожелимо му у томе много успеха.

Момир Б. Милојевић

Зборник радова РАЧУНАРИ У ДРУШТВЕНИМ И ХУМАНИСТИЧКИМ НАУКАМА, Археолошки институт Српске академије наука и уметности и Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1991.

У Београду је 22. априла у организацији Археолошког института Српске академије наука и уметности и Института за међународну политику и привреду у згради САНУ одржан научни скуп на тему: *Рачунари у друштвеним и хуманистичким наукама: правци развоја до 1992. године*. Скуп су отворили академик др Александар Деспих, а уводна излагања су поднели др Влада Кондић (директор Археолошког института САНУ) и др Предраг Симић (директор Института за међународну политику и привреду). Рад скупа одвијао се у две сесије, у оквиру којих је од двадесетак реферата поднето и неколико у вези с применом рачунара у области права.

Са научног скупа издат је зборник радова под насловом *Рачунари у друштвеним и хуманистичким наукама*, у издању Археолошког института САНУ и Института за међународну политику и привреду.

Циљ скупа, односно мотив за издавање специјализованог зборника радова, посебно је истакнут у Предговору: "У време продора најновијих информационих технологија (хипертекстуалне базе података, мешање графике, звука, текста и слике, све већа брзина, меморијски капацитети, ниже цене и сл.), може се рећи да је куцнуо час да се уједине напори појединих ентузијаста да се сагледају досадашњи резултати примене нових технологија у друштвеним и хуманистичким наукама, да се одреде главни правци даљих активности и начин на који ће се задати циљеви најефикасије постићи. Овај зборник радова са првог научног скупа – *Употреба рачунара у друштвеним и хуманистичким наукама*, први је